

FIȘA DISCIPLINEI

Anul universitar 2025-2026

Anul de studiu III / Semestrul II

1. Date despre program

1.1. Instituția de învățământ superior	Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia
1.2. Facultatea	Istorie, Litere și Științe ale Educației
1.3. Departamentul	Istorie, Arheologie și Patrimoniu
1.4. Domeniul de studii	Arheologie
1.5. Ciclul de studii	Licență
1.6. Programul de studii/calificări COR/grupă de bază ESCO*	Arheologie / istoric (COR 263302), istoriograf (COR 263303), cercetător în istorie (COR 263307), asistent de cercetare în istorie (COR263308), arheolog (COR 263206), cercetător în arheologie (COR 263214) 2633: Filozofi, istorici și specialiști în științe politice / Acces în ciclul de masterat.

2. Date despre disciplină

2.1. Denumirea disciplinei		ARHEOLOGIE PROVINCIALĂ ROMANA			2.2. Cod disciplină		A3201				
2.3. Titularul activității de curs			Dr. Viorica Rusu-Bolindeț								
2.4. Titularul activității de seminar / laborator			Dr. Viorica Rusu-Bolindeț								
2.5. Anul de studiu		III	2.6. Semestrul		II	2.7. Tipul de evaluare (E/C/VP)		C	2.8. Regimul disciplinei (O – obligatorie, Op – opțională, F – facultativă)		Op

3. Timpul total estimat

3.1. Număr ore pe săptămână	2	din care: 3.2. curs	2	3.3. seminar/laborator	0
3.4. Total ore din planul de învățământ	24	din care: 3.5. curs	24	3.6. seminar/laborator	0
Distribuția fondului de timp					ore
a. Studiul după manual, suport de curs, bibliografie și notițe					40
b. Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate și pe teren					26
c. Pregătire seminarii/laboratoare, teme, referate, portofolii și eseuri					28
d. Tutoriat					-
e. Examinări					3
f. Alte activități universitare (vizite de studiu, consultații proiecte, etc.)					-

3.7 Total ore studiu individual (a+b+c)	94
3.8 Total ore activități universitare (d+e+f+3.4)	31
3.9 Total ore pe semestru (3.7+3.8)	125
3.10 Numărul de credite**	5

4. Precondiții (acolo unde este cazul)

4.1. de curriculum	-
4.2. de competențe	

5. Condiții (acolo unde este cazul)

5.1. de desfășurare a cursului	Sală de curs dotată cu laptop și videoproiector, PPT
5.2. de desfășurarea a seminarului/laboratorului	Sală dotată cu videoproiector

6. Competențe specifice acumulate

Competențe/rezultate ale învățării specifice programului de studii – ESCO	CP1. Efectuează cercetare istorică. Utilizează metode științifice pentru cercetarea istoriei și a culturii. C5 Elaborarea de proiecte profesionale cu utilizarea unor principii și metode consacrate în domeniul Istorie; utilizarea conceptelor și a metodelor de bază ale cel puțin unei alte științe sociale sau umaniste, sau ale unei discipline de graniță între istorie și alte științe (antropologia istorică, istoria artei, economia, sociologia, filozofia etc.)
Competențe/rezultate ale învățării specifice domeniului și ramurii de știință– prevăzute în standardele ARACIS în vigoare	
Competențe transversale - ESCO	

7. Obiectivele disciplinei (reieșind din grila competențelor specifice acumulate)

7.1 Obiectivul general al disciplinei	Cunoașterea și înțelegerea de către studenți a fenomenului romanizării, a principalelor elemente ale culturii și civilizației romane la scara Imperiului Roman.
7.2 Obiectivele specifice	Folosirea cunoștințelor dobândite în vederea identificării celor mai bune analogii pentru siturile, monumentele și artefactele descoperite în provincia Dacia.

8. Conținuturi*

8.1 Curs	Metode de predare	Observații
C1. Arheologie provincială romană. Studiul culturii și civilizației romane din perspectivă arheologică. Terminologie, concepte specifice. Provinciile Imperiului roman și locul Daciei în sistemul politic, militar, economic și cultural roman.	Expunere, conversație, PPT	2
C2. Roma – orașul-emblemă pentru așezările romane din provinciile Imperiului roman. Topografie, principalele monumente, locuitorii.	Expunere, conversație, PPT	2
C3. Administrația provincială romană și formele legale de conducere a diferitelor tipuri de așezări din provincii – <i>polis, municipium, colonia, vicus, canabae, pagus</i> ; dualismul așezărilor de tip militar – <i>canabae/vicus</i> . Studii de caz din fiecare categorie de așezări din Imperiul roman.	Expunere, conversație, PPT	2
C4. Arheologie civilă – orașele/așezările urbane și rolul lor în romanizarea și modernizarea societății locale; studii de caz din Imperiu: Londinium (provincia Britannia), Colonia Ulpia Traiana (Xanten), Colonia Claudia Ara Agrippinensium (Köln) (provincia Germania Inferior); Aquincum (provincia Pannonia Inferior), Novae (provincia Moesia Inferior), Ephes (provincia Asia); Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Apulum, Napoca, Potaissa, Porolissum, Romula (provincia Dacia).	Expunere, conversație, PPT	2
C5. Arheologie militară: castrul roman – surse literare, organizarea spațială, tipuri de clădiri, studii de caz – castre reprezentative din Imperiul roman: Houstead, Arbeia (provincia Britannia); Haltern, Xanten (provincia Germania Inferior); Aquincum (provincia Pannonia Inferior); Novae (provincia Moesia Inferior). Castele legionare din Dacia: Apulum și Potaissa; castele trupelor auxiliare (<i>alae, cohortes, numeri</i>).	Expunere, conversație, PPT	2
C6. Arheologie militară – termenul de <i>limes</i> ; contribuția majoră la romanizarea provinciilor a castrelor și așezărilor militare (<i>vici militares</i>); exemple de <i>limes</i> – <i>limes</i> -ul din Britannia (Valul lui Hadrian și Valul lui Antoninus Pius), <i>limes</i> -ul germanic, raetic; panonic, moesic.	Expunere, conversație, PPT	2
C7. <i>Praetoria consulares</i> - sediile oficiale ale administrației provinciale, <i>officia consulares</i> și rolul lor în administrarea provinciilor; planul arhitectonic și principalele monumente.	Expunere, conversație, PPT	2
C8. Viața religioasă – arhitectură (temple, sanctuare, <i>fana, lararia</i> , localuri de reuniune), obiecte votive/ofrande, rituri și ritualuri religioase: Studii de caz reprezentative din Imperiul roman: Nîmes, Lugdunum (provincia Gallia); Herida, Volubilis (provincia Hispania); Sufetula, Thugga (provincia Africa), Baalbek (provincia Syria Phoenicia), Palmyra (provincia Syria), Pergamon (provincia Asia) și din Dacia (Sarmizegetusa, Apulum, Micia, Porolissum, Alburnus Maior).	Expunere, conversație, PPT	2
C9. Arheologie funerară/lumea celor morți – practici funerare (încinerarea, înmormântarea), tipuri de instalații funerare (sarcofage, ciste, morminte simple etc.), tipuri de monumente funerare (<i>stelae</i> , monumente în formă de trunchi de piramidă, <i>aediculae</i> , portrete pictate etc.), categorii de inventare funerare, banchetul funerar, ritualuri de înmormântare și comemorare.	Expunere, conversație, PPT	2
C10. Arta provincială romană: statui, portrete ale împăraților, reliefuri votive și funerare, reliefuri pentru monumentele publice etc.	Expunere, conversație, PPT	2
C11. Tehnici de construcție și tehnologia romană: tipuri de materiale de construcție, lianți, instrumente, unelte folosite pentru măsurat și centurație; realizări tehnice specific romane: construcția de poduri, apeducte, sisteme de încălzire (<i>hypocaust</i>), <i>agromensores</i> .	Expunere, conversație, PPT	2
C12. Casa romană – organizarea spațială, decorațiile interioare (frescă, mozaic, stucatură, mobilier etc.), funcționalitatea camerelor, organizarea curților și a grădinilor interioare; studii de caz din Imperiul roman (Roma, Pompei, Herculaneum, Ephes) și din Dacia romană (Apulum, Napoca)	Expunere, conversație, PPT	2
C13. Viața economică reflectată în cultura materială – ateliere meșteșugărești, producerea, transportul și comerțul bunurilor în Imperiul roman și în provincia Dacia, alimentația. Studii de caz privind centrele vestice de producere a ceramicii din Imperiul roman: atelierele de la Arezzo (Italia), La Graufesenque (Gallia sudică), Lezoux (Gallia centrală), Rheinzabern (Gallia estică); din provincia Dacia: Apulum, Micăsasa, Porolissum, Romula.	Expunere, conversație, PPT	2

C14. Viața cotidiană - îmbrăcămimea, bijuteriile și alte accesorii și semnificația lor în societatea provincială romană.	Expunere, conversație, PPT	2
Bibliografie J.P. Adam, La construction romaine, matériaux de construction et techniques, Paris 1984. L. Adkins, R. Adkins, Ancient Rome, Handbook to Life in Ancient Rome (Updated Edition), New York, 2004. D. Alicu, Opaitele romane. Die römische Lampen. Ulpia Traiana Sarmizegetusa, București, 1994. D. Alicu, C. Pop, V. Wollmann, Figured Monuments from Sarmizegetusa, British Archaeological Reports, International Series 55, Oxford, 1979. D. Alicu, S. Cociș, C. Ilieș, Small finds from Ulpia Traiana Sarmizegetusa, I, Cluj Napoca, 1994. D. Alicu, C. Oprean, Les amphithéâtres de la Dacie romaine, Cluj-Napoca 2000. Is. Bajusz, Amfiteatrul de la Porolissum și amfiteatrele din provinciile romane de la Dunărea de Mijloc, Cluj-Napoca, 2011. J. Ch. Balty, <i>Curia ordinis</i> . Recherches d'architecture et d'urbanisme antiques sur les curies provinciales du monde romain, Bruxelles 1991. J. Ch. Balty, <i>Le centre civique dans les villes romaines et ses espaces politiques et administratifs</i> . In: La ciudad en el mon roma. La ciudad en el mundo romano, vol. 1. Ponencias - Ponencias, Tarraco, 1994, p. 91-107. M. Bărbulescu, Din istoria militară a Daciei romane. Legiunea V Macedonica și castrul de la Potaissa, Cluj-Napoca, 1987. M. Bărbulescu, Potaissa. Studiu monografic, Muzeul de istorie Turda, 1994. M. Bărbulescu, Interferențe spirituale în Dacia romană, Cluj-Napoca, 2003. M. Bărbulescu, Arta romană la Potaissa, Cluj-Napoca, 2015. M. Bărbulescu (coord.), Funeraria Dacoromana. Arheologia funerară a Daciei romane, Cluj-Napoca, 2003. M. Bărbulescu (coord.), Atlas-dicționar al Daciei Romane, Cluj-Napoca, 2005. M. Bărbulescu (coord.), Termele din castrul legionar de la Potaissa, Patrimonium Archaeologicum Transylvanicum 15, Cluj-Napoca, 2019. M. Bărbulescu (coord.), Principia castrului legionar de la Potaissa, Cluj-Napoca, 2020. D. Benea, Dacia sud-vestică în secolele III-IV (I), Timișoara, 1996. D. Benea, Dacia sud-vestică în secolele III-IV (II). Interferențe spirituale, Timișoara, 1999. D. Benea, Istoria așezărilor de tip vici militares din Dacia Romană, D. Benea, Castrul roman de la Tibiscum, Timișoara, 2018. D. Benea, I. Hica, <i>Damnatio Memoriae</i> în arhitectura romană târzie de la Dunărea de Jos, Timișoara, 2004. D. Benea, M. Crânguș, S. Regep-Vlascici, A. Ștefănescu, Arta și tehnica emailului în Dacia romană, Timișoara, 2006. M. C. Bishop, J.C.N. Coulston, Roman Military Equipment: From the Punic Wars to the Fall of Rome, Oxbow Books, 2006. A. C. Bolog, Necropola romană de la Apulum, Dealul Furcilor - „Podei” (campaniile 2008-2012), Bibliotheca Musei Apulensis 27, Cluj-Napoca, 2016. G. Bounegru, The Northeastern Necropolis of Apulum „Ambulance Station” 1981–1985. Necropola nordică de la Apulum „Stația de salvare” 1981–1985, Cluj-Napoca, 2017. J. Carcopino, Viața cotidiană la Roma la apogeul Imperiului, București, 1979. C. Ciongradi, Grabmonument und sozialer Status in Oberdakien, Cluj-Napoca 2007. A. Claridge et al., Rome: an Oxford archaeological guide, Oxford-New York, 1998. M. Clavel, P. Levêque, Villes et structures urbaines dans l'Occident romain, Paris, 1971. L. Cleland, G. Davis, L.L. Jones, Greek and Roman Dress from A to Z, New York, 2007. S. Cociș, Fibulele din Dacia romană / The Brooches from Roman Dacia, Bibliotheca Ephemeris Napocensis 3, Cluj-Napoca, 2004. S. Cociș, The Brooch Workshops from Dacia and the Other Danubian Provinces of the Roman Empire (1st c. BC 3rd c. AD), Patrimonium Archaeologicum Transylvanicum 16, Cluj-Napoca, 2019. P. Connolly, P., H. Dodge, The Ancient City. Life in Classical Athens and Rome, Oxford-New York, 1998. Z. Covacef, Arta sculpturală în Dobrogea romană. Secolele I – III p. Chr., Cluj-Napoca, 2002. H. Daicoviciu, D. Alicu, <i>Edificii de cult la Ulpia Traiana Sarmizegetusa</i> , I, Acta Musei Napocensis, XVIII, 1981, p. 59-84. H. Daicoviciu, D. Alicu, <i>Edificii de cult la Ulpia Traiana Sarmizegetusa</i> , II, Acta Musei Napocensis XIX, 1982, p. 59-74. H. Daicoviciu, D. Alicu, Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa, București, 1984. Al. Diaconescu, <i>The Towns of Roman Dacia. An overview of recent archaeological research in Romania</i> . In: W. S. Hanson, I. P. Haynes (eds.), Roman Dacia. The Making of a provincial society, Journal of Roman Archaeology. Supplementary Series 56, Portsmouth/Rhode Island 2004, p. 87-142. Al. Diaconescu, <i>A Case of Hellenistic Influence on Roman Architecture. Military headquarters and civilian forums</i> , Ephemeris Napocensis, XVIII, 2008, p. 57-73. Al. Diaconescu, <i>Urme ale centuratiei la Sarmizegetusa și în teritoriul său (I)</i> , Sargetia S.N., 1, 2010, p. 133-162. Al. Diaconescu, <i>Temples of ethnic communities (assembly halls) in Roman Dacia. An architectural prospective</i> , Acta Musei Napocensis, 45-46/I, 2008-2009 (2011), p. 135-192. Al. Diaconescu, <i>Male and female funerary statues from Roman Dacia</i> , Acta Musei Napocensis, 47-48/I, 2009-2010 (2012), p. 125-203. Al. Diaconescu, Forurile Sarmizegetusei. O plimbare imaginară prin centrul politico-administrativ al "micii Rome de la poalele Retezatului" (ediția a II-a, revăzută și adăugită), Cluj Napoca, 2014. Al. Diaconescu, Clasicismul în artele minore din Dacia romană, Cluj Napoca, 2014. Al. Diaconescu, E. Bota, Le forum de Trajan à Sarmizegetusa. Architecture et sculpture, Bibliotheca Musei Napocensis XXIX, Cluj Napoca, 2009. C. De Ruyt, Macellum. Marché alimentaire des romains, Bruxelles, 1984. P. Erdkamp (ed.), A Companion To The Roman Army, Oxford, 2007. M. Feugère, Les armes des Romains de la République à l'Antiquité tardive, Paris 1993 (re-editată 2002). A. Goldsworthy, The Complete Roman Army, Thames & Hudson, 2003. J.C. Goldvin, L'amphithéâtre romain. Essay sur la théorisation de sa forme et des ses fonctions, Paris, 1988. M. Grant, Myths of the Greeks and Romans, 1962 (1986). A. Grenier, Manuel d'archéologie gallo-romaine, Paris, 1958. P. Gros, <i>Les nouveaux espaces civiques du début de l'Empire en Asie Mineure: les exemples d'Ephese, lasos et Aphrodisias</i> . In: Ch. Roueché, R. R. R. Smith (eds.), Aphrodisias Papers 3, Ann Arbor, 1996, p. 111-120.		

- N. Gudea, Așezări rurale în Dacia romană (106 – 275 p. Chr.). Schiță pentru o istorie a agriculturii și satului daco-roman, Oradea, 2008.
- N. Hannestad, Monumentele publice ale artei romane. Program iconografic și mesaj [traducere și postfață de M. Gramatopol, după N. Hannestad, Roman art and imperial policy, Aarhus University Press, 1986], București, 1989.
- W. S. Hanson, I. P. Haynes (eds.), Roman Dacia. The Making of a provincial society, Journal of Roman Archaeology. Supplementary Series 56, Portsmouth/Rhode Island 2004.
- D. Kleiner, Roman Sculpture, New Haven-London, 1992.
- G. Lahusen, E. Formigli, Römische Bildnisse aus Bronze. Kunst und Technik, München 2001.
- Y. le Bohec, L'armée romaine sous le Haut-Empire, Paris, Picard, coll. « Antiquité-synthèses », 2002 (2006).
- W. Letzner, Römische Brunnen und Nymphaea in der westliche Reichshälfte, Münster, 1990.
- Lexicon Iconographicum Mitologiae Classicae (LIMC), Vol I-VIII, Zürich, München, Düsseldorf, 1981-1999.
- F. Marcu, Organizarea internă a castrelor din Dacia romană, Bibliotheca Musei Napocensis XXX, Cluj-Napoca, 2009.
- R. Neudecker, Die Skulpturen-Ausstattung römischer Villen in Italien, Mainz am Rhein, 1988.
- I. A. Oltean, Dacia. Landscape, colonisation and romanisation, London and New York, 2007.
- R. Ota, De la canabele legiunii a XIII-a Gemina la Municipium Septimium Apulense, Alba Iulia, 2012.
- S. Mustață, The Roman Metal Vessels from Dacia Porolissensis, Patrimonium Archaeologicum Transylvanicum 12, Cluj-Napoca, 2017.
- A. Pelletier, L'urbanisme romain sous l'Empire, Paris 1982.
- P. Pensabene, *Gli spazi del culto imperiale nell'Africa romana*, Africa romana, 10,1, 1994, p. 153-168.
- I. Piso (dir.), Le forum vetus de Sarmizegetusa I, București, 2006.
- I. Piso, Al. Diaconescu, *Forurile din Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, Acta Musei Napocensis, XXII-XXIII, 1985-1986, p. 161-183.
- D.S. Potter (ed.), A Companion To The Roman Empire (Blackwell Companions To The Roman World), Oxford, 2006.
- H.-J. Schalles (Hrsg.), Die römische Stadt im 2. Jahrhundert n. Chr. Der Funktionswandel des öffentlichen Raumes. Kolloquium in Xanten vom 2. bis 4. Mai 1990, Xantener Berichte, Band 2, Köln, Bonn, 1992.
- A. Rusu-Pescaru, D. Alicu, Templele romane din Dacia, I, Deva 2000.
- V. Rusu-Bolindeț, Ceramică romană de la Napoca. Studii privind ceramica din Dacia romană, Bibliotheca Musei Napocensis XXV, Cluj-Napoca, 2007.
- V. Rusu-Bolindeț, T. Muntean, R. Varga, I. Strîmbu, G. Bounegru, Palatul guvernatorului Daciei romane de la Apulum. O redescoperire a patrimoniului, Cluj-Napoca, 2011.
- V. Rusu-Bolindeț, C.-A. Roman, M. Gui, I.-A. Iliescu, F.-O. Botiș, S. Mustață, D. Petruț (eds.), Atlas of Roman Pottery Workshops from the Provinces Dacia and Lower Moesia/Scythia Minor (1st – 7th centuries AD)(I), Bibliotheca Musei Napocensis L, Cluj-Napoca, 2018.
- A. Schäfer, Tempel und Kult in Sarmizegetusa. Eine Untersuchung zur Formierung religiöser Gemeinschaften in der Metropolis Dakien, Paderborn, 2007.
- F. F. Schäfer, Praetoria Paläste zum Wohnen und Verwalten in Köln und anderen römischen Provinzhauptstädten, Köln, 2014.
- U. Egelhaaf-Gaiser, A. Schäfer (Hrsg.), Religiöse Vereine in der römischen Antike. Untersuchungen zu Organisation, Ritual und Raumordnung, Tübingen 2002, p. 221-259.
- A. Segal, From function to Monument. Urban landscapes of Roman Palestine, Syria and Provincia Arabia, Oxford, 1997.
- P. Stewart, Statues in Roman Society. Representation and Response, Oxford, 2003.
- M. Tomović, Roman Sculpture in Upper Moesia, Archaeological Institute Beograd, Monographies No. 24, 1992, Beograd, 1993.
- J. M. Toynbee, Art in Britain under the Romans, Oxford, 1964.
- J. M. C. Toynbee, Death and Burial in the Roman World, Oxford, 1971.
- M. Trunk, Römische Tempel in den Rhein- und westlichen Donau-provinzen, Augst, 1991.
- L. Țeposu-Marinescu, Funerary monuments in Dacia Superior and Dacia Porolissensis, BAR, International Series 128, Oxford, 1982.
- L. Vandeput, The Architectural Decoration in Roman Asia Minor, Leuven, 1997.
- J. Wachter, The Towns of Roman Britain, London 1988 (prima ediție 1974).
- J. B. Ward-Perkins, Nicomedia and the Marble Trade. In: H. Dodge and B. Ward-Perkins (eds.), Marble in Antiquity. Collected papers of J. B. Ward-Perkins. Archaeological monographs of the British School at Rome. No. 6, 1992, p. 61-105.
- J. B. Ward-Perkins, The Severan Buildings of Lepcis Magna. An architectural survey. In: P. Kenrick (ed.), Lepcis Magna, Manchester, 1993.
- J. L. Sebesta & L. Bonfante (eds.), The World of Roman Costume, London, 1994.
- G. Webster, The Roman Imperial Army of the First and Second Centuries A.D., London 1969 (cu numeroase re-editări ulterioare, 1998).
- P. Zanker, Provinzielle Kaiserporträts. Zur Rezeption der Selbstdarstellung des Princeps [Bayerische Akademie der Wissenschaften, Phil.-Hist. Klasse, Abhandlungen, Neue Folge, 10] München, 1983.
- P. Zanker, Pompeii: public and private life (trad. D. L. Schneider), Harvard University Press, 1998.
- ..

9. Coroborarea conținuturilor disciplinei cu așteptările reprezentanților comunității epistemice, asociațiilor profesionale și angajatori reprezentativi din domeniul aferent programului

Tematica răspunde cerințelor angajatorilor (muzee, institute de cercetare, firme de arheologie preventivă) prin formarea competențelor de interpretare a contextelor romane și gestionarea patrimoniului arheologic provincial, conform normelor Institutului Național al Patrimoniului.

10. Evaluare

11. Tip activitate	10.1 Criterii de evaluare	10.2 Metode de evaluare	10.3 Pondere din nota finală
10.4 Curs	Calitatea cunoștințelor acumulate, însușirea noțiunilor specifice	Examen oral	100%

	<i>disciplinei, coerența logică în expunere</i>		
10.5 Seminar/laborator	<i>Complexitatea și originalitatea temei, forma și conținutul, relevanța surselor bibliografice</i>	Referat, participare la dezbateri	
10.6 Standard minim de performanță: -Însușirea cunoștințelor de bază dobândite la curs; capacitatea de a opera cu noțiunile specifice disciplinei; -redactarea unui referat care să cuprindă motivația temei, istoricul cercetărilor, metodologia de cercetare folosită, principalele aspecte tratate, concluzii, aparat critic și referințe bibliografice. Pentru promovarea disciplinei este necesară obținerea notei minime 5.			

Data completării

28.09.2025

Semnătura titularului de curs

Semnătura titularului de seminar

Data avizării în departament

01.10.2025

Semnătura directorului de departament